

לבני אליעזר ולחבריו השריונאים,
שחמישים שנה לאחר המאורעות המתוארים
כאן, לקחו חבל בהבקעת השריון
הגדולה ביותר בתולדות ישראל.

מערכת קאמברה

אל"מ (מיל) ד"ר יהודה ואלך

קרב קאמברה, שהחל ב-20 בנובמבר 1917, לא היה הקרב הראשון ואף לא היחיד, בו הופעלו טנקים במלחמת-העולם הראשונה; אולם היה זה הקרב הראשון, שבו נטלו הטנקים חלק מכריע; בתור שכזה היווה נקודת-מפנה, הן באשר למקומו של השריון במלחמה המודרנית, והן בהתפתחות הלוחמה המודרנית בכלל.

אין בכוונת רשימה זו לתאר את מהלך הקרב. הקורא המבקש מידע על קרב קאמברה, ימצא תיאורים מאלפים מאוד, מרביתם בלשון האנגלית, ומקצתם גם מעברו השני של המתרס, בלשון הגרמנית.¹ כוונת רשימתנו זו היא להצביע על שורה של לקחים שניתן להפיק מקרב קאמברה, ואשר כוחם יפה גם בימינו אלה, למרות שהקרב עצמו נערך בסוף שנת 1917, לפני למעלה מחמישים שנה. אפס, לא נוכל להימנע מהערות-רקע אחדות ומתיאור קצר ביותר של הקרב עצמו, כדי להקל על הבנת המסקנות.

הקורא יזכור בוודאי כי מלחמת-העולם הראשונה הפכה עד מהרה ממלחמה ניידת למלחמה סטטית — היא מלחמת החפ"רות (או העמדות) הידועה. דבר זה אירע בחזית המערב באירופה כבר בשלהי ספטמבר 1914. מאז ואילך הוגיעו הצדדים היריבים את מוחותיהם כדי למצוא מוצא ממלחמת-חפרות עקרה זו. התפתח סוג-הלוחמה המכונה "מלחמת החומרים"⁽²⁾.

מגמת אותה לוחמה היתה למוטט את חזית היריב, או — ליתר דיוק — לכתשה באמצעות כמויות עצומות של פגזים מכל הגדלים והסוגים, ועל-ידי כך לאפשר את הבקעתה. הכנה ארטילרית זו, שנועדה בין היתר גם להריסת מכשולי האויב וחפרותיה, נמשכה ימים ואף שבועות, בדרך זו ניטלה מן ההתקפה שבאה בעקבותיה כל הפתעה. יתרה מזו, התקפה זו היתה תמיד חזיתית, ואין תימה איפוא, כי במערכת הסוס של 1916 היו לבריטים כ-420,000 נפגעים (מהם כ-60,000 ביום הראשון בלבד) ולצרפתים קרוב ל-200,000 נפגעים. גם בקיץ של השנה שלאחריה, 1917, במערכת איפר השלישית, הסתכמו אבדות הבריטים במשך שלושת חודשי המערכה בכ-400,000 חיילים.

במערכה אחרונה זו ניסו הבריטים להשתמש במהלך הפתיחה באלמנט מבצעי חדש: מתחת למערכת המוצבים המרכזית של הקו הגרמני נחפרו מנהרות, שמולאו בחומר-נפץ. כך פוצץ חור עצום, תרתי משמע, במערך הגרמני. אולם גם תכסיס זה לא הועיל, כיוון שלא הוכנו בעוד מועד עתודות מספיקות לניצול ההצלחה (חיזיון שעתיד היה לחזור גם בקרב קאמברה, מאוחר יותר באותה שנה).

כדי להתגבר על קיפאון חזית המערב, ניסו שני הצדדים להעביר את המלחמה לזירות אחרות, אך ללא הועיל. הבריטים ניסו להתיש את מעצמות המרכז באמצעות הסגר ימי, ואילו הגרמנים הגיבו על כך במלחמת צוללות בלתי-מרוסנת, שגררה לבסוף את ארה"ב למלחמה בצד מעצמות ההסכמה — אך לא הביאה את התוצאה המקווה של הכנעת אנגליה ברעב. כבר בשנת 1916 היה בצד הבריטי קומץ "משוגעים לדבר", שנתמך על-ידי צ'רצ'יל, ואשר ראה בפיתוח רכבי-קרב משורייני וחלי אפשרות לשבור את קיפאון מלחמת החפרות, ולהפוך את המלחמה שוב לניידת. אך כנגדם עמדו מפקדים שמרנים, שלא רצו בחידושים, וחלמו עדיין על חילה-פרשים כמקור הישועה, אף שאולטימטו של חיל זה כבר הופגנה

בעליל נוכח מכשולי התיל ואש הנשק האוטומטי. אין תימה איפוא, כי אותם חוגים שמרניים במטכ"ל הבריטי החליטו להשתמש בכמות הזעומה של טנקים שהיו כבר בנמצא בזמן מערכת הסוס, וכמובן לא בדרך שנראתה להוגי הרעיון. במקום לבנות חיל-שריון חזק ולהטילו למערכה בהפתעה, הופעל מספר טנקים מצומצם בשלב השלישי של מערכת הסוס, בספטמבר 1916. כך אבדה האפתעה האסטרטגית, שהיתה הופעת הטנקים עשויה להביא, מבלי שהיה בהפעלת המספר הקטן של טנקים כדי להשפיע השפעה כלשהי. יתרה מזו, כמות הטנקים הזעומה פוצלה בין קורפוס החי"ר שהשתתפו במתקפה, והופעלה ללא תיאום עם שאר הכוחות.

שנה לאחר מכן, כאשר נדונה שאלת שיתוף הטנקים במתקפות של 1917, דרש ראש המטה של קורפוס הטנקים הבריטי³, קולונל (כדרגתו אז) פולר, לצמצם את ההכנה הארטיילרית עד למינימום — ובשום פנים ואופן לא להאריכה יותר מ-48 שעות — כדי להשיג הפתעה באשר למועד ההתקפה, וכדי למנוע את הפיכת פני-הקרקע לבלתי-עבירים לטנקים. אך הצעה זו של פולר נדחתה בתוקף על-ידי מומחי הארטילריה הבריטים, ופולר הוכרח לוותר עליה. כך אירע, שבהתקפת ארס באפריל 1917, הכבידה הקרקע על תנועת הטנקים, והוא הדין במערכת איפר השלישית, בקיץ 1917. אין פלא איפוא, כי כתוצאה מהפעלה בלתי-נכונה של הטנקים, ובלא כל אשמה מצד קורפוס הטנקים ושריונאיו, נתערער האמון בטנקים.

אין לשכוח כמובן כי באותם ימים עדיין היו לטנקים מגבלות רבות, משום כך הכינה מפקדת קורפוס הטנקים רשימה של מגבלות הטנקים והמסקנות הנובעות מהן, והפיצה אותה במפקדות. המגבלות היו:

- "משקל הטנק מכביד על תנועתו על קרקע רטובה וחרושת פגזים ;
- קצב ההתקדמות על קרקע חרושת פגזים הוא כ-10 מ' לדקה בלבד, בעוד שקצב ההתקדמות על קרקע בלתי מופגזת הוא בין 1.5 ל-8 ק"מ לשעה ;
- קיים קושי בשמירת הכיוון, מחמת הראות המוגבלת ;
- הצוותים מתעייפים מחמת החום וקשיי הנהיגה. ממגבלות אלו הוסקו המסקנות כדלהלן :
- "על קרקע שהופגזה קשות יתקדמו טנקים רק באטיות, אולם אם כתוצאה מגשמים נעשתה קרקע זו גם טובענית, לא יהיו מרבית הטנקים מסוגלים לצלחה כלל. הפעלת טנקים בתנאים כאלה פירושה בבוזום כליל (כאן צירפה מפקדת קורפוס הטנקים רמז ברור למקרים קודמים של הפעלה פגומה מעין זו).
- טנקים אינם מסוגלים לנוע יחד עם חי"ר אלא לאחר שצלחו את רצועת הקרקע שהופגזה הפגזה כבדה, וש-רוחבה כ-2,500 מ'. נבצר מן הטנקים לשתף פעולה בהתקפה ההתחלית.
- טנקים אינם יכולים להתקדם בטוחות בחושך או בשעת

(1) הקורא החפץ פרטי-פרטים יפנה אל "ההיסטוריה הבריטית הרשמית" (The Official History of the War: Military Operations in France & Belgium, 1914-18). מבצעת וביקורת חריפה על הביצוע הכולל מצויים בזכרונותיו של הגנרל פולר, Soldier, London, 1936). אך כל השואף לקבל תמונה מאוזנת של אותה מערכה, מכוססת על מקורות רבים משני הצדדים, ייטיב עשות אם יעיין במונוגרפיה, שהיא בחינת המלה האחרונה במחקר ההיסטורי של פרשה זו, מונוגרפיה זו, פרייעטו של החוקר בריאן קופר (Bryan Cooper, The Ironclads of Cambrai, London, 1967). ראתה אור בשנת 1967. בעברית — ראה הספר "הטנקים עולים" — מאת ג' קארי, "מערכות" תשכ"ה, בפרק "קאמברה" (ע' 59).

(2) המונח הגרמני, שנתקבל לציין סוג-לוחמה זה ברוב השפות הוא: Materialschlaecht.

3. הוא חיל השריון הבריטי דאז.

מדומים על קרקע מבוטרת בחפרות או במכתשיפגזים, אלא אם כן סוירה קודם לכן, בתנאי ערפל או עשן ייאלצו הטנקים כמעט להיעצר; הוא הדין באשר לאבק, ולא רק זה הנוצר מפגזים, כי אם גם אותו אבק המתאבק מן הזחלים ומוטל לעבר פניו של הנהג (יש לזכור כי זחלי הטנק הקיפו באותה תקופה את מלוא גופו של הטנק).

● ביום חם עולה החום בתוך הטנק לכדי 50 מעלות בקירוב. חום קיצוני זה גורם להקאה ולתשישות. שמונה שעות רצופות הוא גבול כושר העמידה של צוות טנק, ובעקבותיהן יש לתת לאנשים מנוחה של 48 שעות.

● רדיוס הפעולה של טנק הוא כ-13 ק"מ.

● טנקים אינם מסוגלים לפעול על קרקע מיוערת בצפיפות או מכוסה בגדמי עצים כרותים. מפקדי יחידות טנקים הם המוסמכים ביותר להעריך את פני-הקרקע, ומן הדין כי מפקדי החי"ר יכירו בעובדה זו.

● טנקים אינם מסוגלים לחצות בביטחון מסכי-אש. מסכי-אש של חומר-נפץ מרסק הם המסוכנים ביותר. במסך-אש-נע אין לערבב פגזים מעין אלה עם שרפנל. ניתן להקל על התקדמות הטנקים על-ידי הימנעות משימוש בארטילריה כבדה ומרגמות כנגד מערכת החפרות של האויב.

● יש להזהיר את חיילי החי"ר מפני הצטופפות מאחורי הטנקים ומפני הסתתם מיעדיהם, כאשר אלה נעים אלכ"ר סוגית בחזיתם.

● הסיוע הרב ביותר באיכון טנקים במהלך הקרב יוגש על-ידי קורפוס התעופה המלכותי (חיל האויר). כאשר נתקע טנק בחפרה, יש לפרוס ריבוע לבן על גביו, כדי לסמן למטוס כי טנק זה יצא מכלל פעולה.

● גם בתחום הארגוני נאלץ קורפוס הטנקים הבריטי להיאבק. המטכ"ל קבע, כי הטנקים לא יילחמו במסגרות גדולות, וכי במקום גדודים גדולים תהיה היחידה הטקטית להפעלת טנקים — הפלוגה. רק לאחר מאמצים עלה בידי מפקדת הקורפוס לקבל אישור לארגן גדודי טנקים ולאגדם במסגרת של שלוש חטיבות (בריגדות).

לאחר שנתערער, כאמור, אמון הגייסות בטנקים, כתוצאה מהפעלה בלתי נכונה, השתוקקה מפקדת קורפוס הטנקים להוכיח את יעילות המכשיר החדש, על-ידי עריכת מבצע שלמענו תיבחר קרקע מתאימה, יופעלו הטנקים על פי עקרון נות טקטיים נכונים, ויתואם שיתוף-פעולה מקסימלי בין כוחות השריון לשאר החילות והזרועות. לשם כך הכין פולר, ראש מטה הקורפוס, תכנית של פשיטת-טנקים רבתי בקצהו הדרומי של המערך הבריטי בחזית המערב בגזרת קאמברה, צומת-החבורה חיוני בעורף "קו הינדנבורג" החזק של הגרמנים. מטרתו של פולר לא הייתה כיבוש שטח; הוא רצה להוכיח, כי בטנק נמצא סוף-סוף הפתרון שבעזרתו ניתן יהיה להתגבר על מלחמת-החפרות הסטטית. למזלם של אנשי השריון היה המפקד הבריטי העליון בחזית המערב זקוק ביותר להצלחה צבאית כלשהי לאחר כישלונם הנורא במערכת איפר השלישית, ולאור הביקורת הקטלנית שנמתחה עליו בבית-הנבחרים ובציבור הבריטי. כך אירע, שאף-על-פי שלא חיבב

רעיונות חדשים ומהפכניים ושעדיין היה חסיד נלהב של חיל-הפרשים הקלאסי המסתער בחרב שלופה וברומח נטוי, וזאת על אף הגסיונות המרים בשדות-המערכה. קפץ פילדמרשל היג על "המציאה" החדשה, והורה לארמיה הבריטית ה-3 להכין תכנית-מבצע יחד עם מפקדת "קורפוס הטנקים". אולם כבר בשלב זה הופיעה המכשלה הראשונה. בעוד שפולר תיכנן, כאמור, פשיטת-טנקים רבת היקף, שבה יביקעו הטנקים בהפי-תעה את שלוש מערכות-המגננים הגרמניות, יזרעו בהלה והרס בעומק המערך הגרמני, יקחו שבויים ושלל וייסוגו עם הסיוע לקור-המוצא, הגו הדרגים הגבוהים יותר, החל במפקדת הארמיה, מערכה רבתי שמטרתה כיבוש שטח. תכניתו של פולר תאמה את הכוחות המצויים ואת תנאי השטח, אשר נחתם בשני אגפיו בתעלות מים; ואילו תכניתו של מפקד הארמיה ה-3 דרשה כוחות רבים יותר מאלה המצויים בפועל תחת פיקודו, ואשר לא הועמדו לרשותו בשלב זה. כן הכבידו התעלות (שהקלו על ביצוע הפשיטה) על הרחבת גזרת הפעולה בשעת הצורך. מרעיונו הבסיסי של פולר נותרה רק העובדה שפני-השטח באותו מקום תאמו תנועת טנקים.

מהלך קרב קאמברה

להלן תיאור קצר של הקרב מתוך תקופון חיל-השריון של ארה"ב⁴:

"...רכבות, שנעו בחסות החשכה, הביאו את הטנקים וה-גייסות לשטחי ריכוז בעורף הקוים הבריטיים. כאן התקבץ כל "קורפוס הטנקים" על שלוש חטיבותיו, מורכב מ-378 טנקי-לחימה ו-98 טנקי-מנהלה (לכל גדוד — 42 טנקים).

שלוש החטיבות נפרסו כלהלן: החטיבה ה-1 — גדודים ד', ה' ו-ז, — הוסתרה בקצהו המערבי של יער אבריןקור. החטיבה ה-2 — מורכבת משני גדודים בלבד, ב' ו-ח' (הואיל וגדוד א' סופח לחטיבה ה-3) — חנתה ביער דטר, כשלושה ק"מ מדרום ליער אבריןקור. לטנקים של החטיבה ה-3 — גדודים א', ג', ו' ו-ט' — לא נמצאו שטחים מיוערים, ולכן הוסתרו תחת רשתות הסוואה בגון של לבנים בתוך הישובים גוזאקור ווילאר גיטלאן ומסביבם.

החטיבה ה-1 באגף שמאל סופחה לדיביזיות ה-62 וה-51, שיעדיהן הראשונים היו בכפרים אבריןקור ופלאטקאר, ול-אחר מכן ניצול ההצלחה לעבר גרינקור, אנוי, פונטאן-נוטר-דאם ובורלון. החטיבה ה-2 במרכז תנוע לפני הדיביזיה ה-6, תשתלט על שתי מערכות-המגננים הראשונות ועל הכפר ריבוקור, ולאחר מכן תתקדם למארקואין על תעלת ל'אסקו ולבויא דה נפס צפונה משם. החטיבה ה-3 באגף ימין, שסופחה לדיביזיות ה-29, ה-20 וה-12 ונועדה לכיבוש לה ואקרי, תצלה את שתי מערכות המגננים בעורפה, ולאחר מכן את בליטת התעלה בין מאסניאר למארקואין, ולבסוף תכבוש את קראבקאר על הגדה המזרחית לרגלי רכס ביקס.

הפקודות שהוצאו קבעו התקפת-פתע, ושעת ה-"ש" נקבעה ל-0620 ביום 20 בנובמבר 1917. מחמת הצורך בסודיות מוח-לית, הוסתר משך שלושת שבועות תכנון יעדן של ההכנות

⁴ Captain Robert B. Galusha, 'Cambrai -- November 20, 1917', ARMOR, LXXIV, No. 1, January-February, 1965.

שנעשו, ורק בליל 19 בחודש נמסר לגייסות על הפעילות הצפויה ביום המחרת...

לאחר רדת הלילה ב־19 בחודש נעו הטנקים לאורך סרטי־סימון אל נקודות הזינוק; ולפני 0600 בבוקר 20 בחודש היו כולם מוכנים בקו ארוך מטרקו ועד גונליי לפני החפרות הבריטיות, במרחק של 500 עד 1000 מ' ממוצבי־החוץ של הגרמנים, מוסתרים רק על־ידי החשכה. שטרם הופגה בקרני שמש הבוקר. טנקי המשמר הקדמי מוקמו כ־150 מ' לפני, והגוף העיקרי נפרס ברווחים של 100 מ'. בשעה 0610 החל כל הכוח בתנועתו, וב־0620, בהפציע השחר במהירות, רעם כל שדה־הקרב ברעש אדיר לאורך כל הקו הגרמני וכ־250 מ' לפני כלי־הרכב של המשמר הקדמי; ההכנה הארטילרית החלה.

ההרעשה הארטילרית נקבעה למועד קרוב ביותר לשעת ה־"ש" ככל שאפשרו הוראות הבטיחות, כדי שלא להפר את הסודיות ולאבד את יסוד ההפתעה. הגרמנים הוכו ממש בתדהמה למראה מפלצות־הפלדה המבעיתות שזחלו לקראתם, שכן היו חסרי־מגן לחלוטין נוכח נשק חדש זה. ההלם היה מוחץ עד כדי כך, שהגייסות הגרמניים בקו הראשון הגיחו מחפרותיהם כשידיהם למעלה. התברר כי בהתקפה הושגה הפתעה מוחלטת, דבר שאומת לאחר מכן על־ידי סיפורי שבויים, שהצהירו כי אף לא חייל גרמני אחד ידע על ריכוז מאות טנקים בריטיים ממולו, או כי מתקפה רבתי צפויה בקרוב⁵.

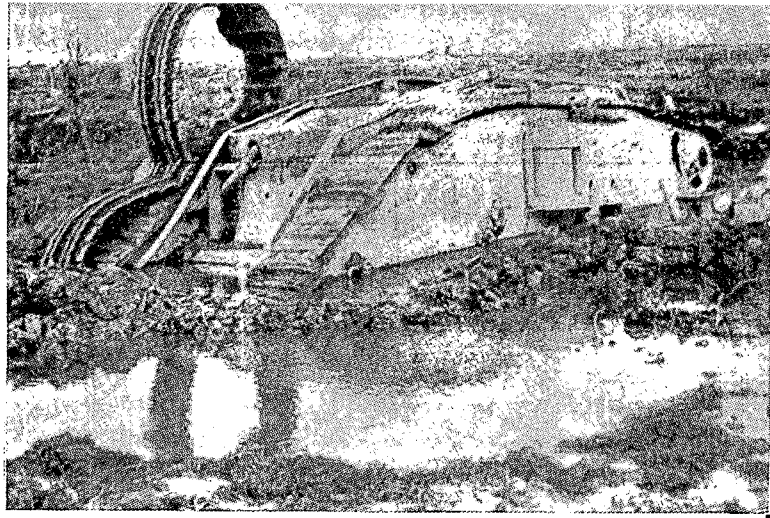
קו הינדנבורג „שלא ניתן לחדירה" לא היה מכשול חמור יותר למרבית הטנקים מאשר דגם הקו שעליו התאמנו שבור עות אחדים קודם לכן. שיתוף־הפעולה של צוותי־הקרב הי־"ר טנקים נערך בדיוק רב, המבצע התנהל כמתוכנן. הגרנד רבין, ערוץ בין אבריינקור למארקואין, היה סתום בהמון ללא שליטה, שנסוג לעורף. אבריינקור נכבשה מייד, לה ואקרי וריבקור נתפסו, והטנקים קרבו לגשרי־התעלה החיוניים של מארקואין ומאטניאר. כל מערכת ההגנה של הגיזרה הדרומית של שדה המערכה התמוטטה וטוהרה עד הצהריים.

הכל פעל בהתאם לתכנית כל עוד נשאר כל טנק בפעולה; אפס, התקפה בחזית נרחבת מעין זו, כשהטנקים חשופים למטחי הארטילריה ההרסנית של האויב, והיעדרן של עתודות טנקים — אלה גבו עד מהרה מס גבוה מן האנשים וכלי רכבם המשורייני. במקום סדרת גיחות וטיהור מזיר ונסיגה — הוטל על הטנקים לנוע בראש מתקפה רבת־היקף⁶.

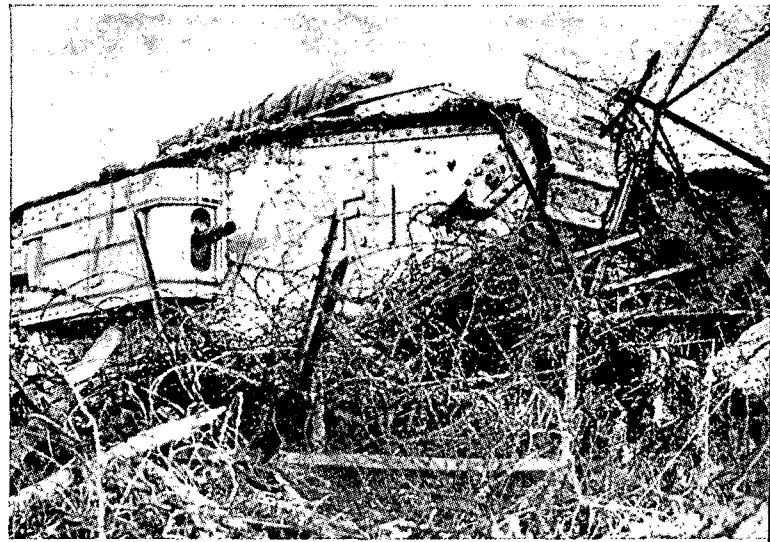
בפלאסקיאר נערכה הדיביזיה ה־51 מרמת סקוטלנד, בתב־נית התקפה בלתי־מתאימה לסיוע טנקים. החי"ר של הדיביזיה שרוי היה באפיסת כוחות, ופיגר הרחק מאחורי הטנקים, כאשר עוכב על־ידי אש מקלעים גרמנית. אמנם, עלה בידי הטנקים לחדור העירה, אך בהיעדר סיוע לטיהורה, לא יכלו לקיים את הישגם; הדיביזיה ה־51 לא הצליחה אלא להיאחז בפרכרי העיר, ומחמת אי־יכולתה להושיט סיוע מספיק, נגרמו לטנקים אבדות כבדות בעיר ובסביבתה.

5. כאן לא דייק הכותב האמריקני, שכן לגרמנים היתה ידיעה מפורטת, כולל תאריך ההתקפה, מסיים של שני שבויים בריטיים, אך הם לא שמו לב למידע חשוב זה.

6. ראה על כך להלן בפרק הלקחים.

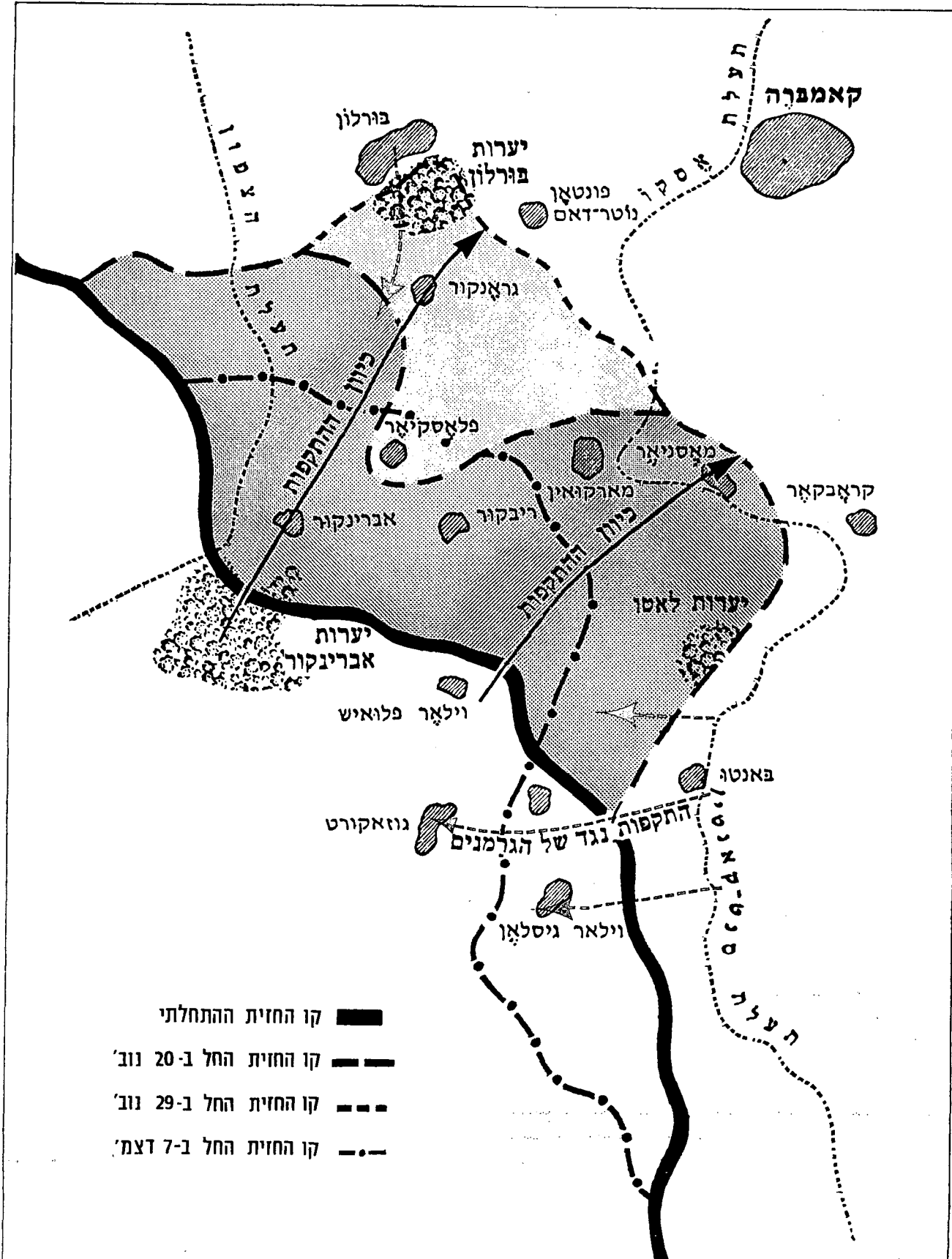
גורלם של טנקים רבים היה כגורל הטנק הזה — תקוע בבוץ — במערכות שקדמו לקאמברה

טנק „תקוע" על גדר־חיל

טנקים „סימון 4" (חדשים) עם פתינים לצליחת תעלות, בדרכם לשדה המערכה של קאמברה

- קו החזית ההתחלתי **—**
- קו החזית החל ב-20 נוב' **- - -**
- קו החזית החל ב-29 נוב' **...**
- קו החזית החל ב-7 דצמ' **- . -**

מפת מערכת קאמברה

משמאל לדיביזיה ה-51 טיהרה הדיביזיה ה-62 את אברנין קור בעזרת גדוד הטנקים ז', שעטה צפונה דרך הצוואר הצר של רכס פלאסקיאר, עד לקו של הקאנאל-נורד. ב-1300 היתה גראנקור בידי הבריטים. אחר הצהריים באותו יום נכנסו טנקים וח"ר לאנוני, אך הכפר לא נכבש אז, מחמת אפיסת-הכוחות שירדה על הדיביזיה ה-62. אנשיה התקדמו יותר מכל דיביזיה אחרת, כשבעה וחצי ק"מ מקו ההתחלה, אך בהיעדר סיוע ח"ר נבלמו הטנקים.

בשעה 1600 של יום-הלחימה הראשון הגיע המאבק למעשה, לקיצו — לפחות באשר לטנקים. בפרברי מאסניאר ואנוני, נקודות-החדירה העמוקות ביותר, עדיין התנהלו קרבות רחוב; והחילה-מצב העיקש של פלאסקיאר עדיין גילה התנגדות, למרות היותו מכותר. בכל אתר ואתר של מרחב המערכה התנהלו פעולות התבססות והכנות לקראת יום המחרת. ה"עתודות" הזעומות ותשושות-הקרב של שלוש עד ארבע חטיבות, וכן שדרות אינ-סופיות של תותחים נעו קדי-מה לקו החדש, ובכל אתר ואתר נראו טנקים מזדחלים לעורף לעבר מקומות המפגש.

פרט לעיכוב בפלאסקיאר, היה היום הראשון סדרה של הצלחות מרשימות. תוך עשר שעות התמוטטו כבניין-קלפים שלוש מערכות מגננים, שנחשבו כולן לבלתי-חדירות; שטח קרקע גדול כבליטת איפר כולה, ובתוכו כתריסר כפרים וכפר רזנים, נשטף — וכ-7,000 עד 8,000 שבויים ומאה תותחים נפלו לידי הבריטים. תוצאה זו הושגה במחיר אבדות פעוטות יחד סית לבריטים.

כל הטנקים שנותרו עדיין בכושר-פעולה פעלו ללא הפוגה לפחות משך 16 שעות, וכיסו מרחקים עצומים, שלא היה להם תקדים בקרבות-טנקים קודמים. ואולם קורפוס הטנקים סבל מתקלות מכניות מרובות; ושרר ספק אם יהיו אף מחצית 378 הטנקים שהחלו בפעולה — כשירים להמשך מידי. יתרה מזו, אותם טנקים שאכן היו מסוגלים להילחם חסרו דלק ובמקרים רבים חסרו לחלוטין תחמושת. שנת הלילה הוקרבה, כדי להכין את שרידי הכוח לפעולה. לא נותרו עתודות כל-שהן, בכוח-אדם או בטנקים, הכל כבר הושקע בהתקפה הרא-שית. קרב קאמברה מבחינה טקטית הגיעו לסיומו באשר לחלקו של קורפוס הטנקים. הקורפוס ביצע יותר משהבטיח, אפס עדיין נותר הצורך להמשיך ולסייע לח"ר, שעייפותו לא היתה פחותה מזו של הטנקאים, לנצל ככל האפשר את הישגי יום הניצחון הראשון.

התקופה שבין 21 בנובמבר ל-29 בו נתאפיינה בחדירות מצומצמות של הטנקים, אך אלה נסתיימו בנסיגות מחמת היעדר סיוע מצד הח"ר שהגיע לאפיסת כוחות מוחלטת. לחימת קורפוס הטנקים הגיעה למעשה לידי קיפאון, והיה הכרח לאפשר מנוחה והתרעננות לקצינים ולחוגרים. במשך פרק-זמן זה אף הצטמק הקורפוס עד כדי כך, שהוחלט להסיג

את החטיבות ה-1 וה-2. נסיגה זו כמעט והושלמה — מש-הנחיתו הגרמנים את מתקפת-הנגד שלהם. מתקפת-הנגד הונחתה בבוקר 30 בנובמבר, לאחר התקפת-גזים מקדימה. הגרמנים, שהוגברו בגייסות רעננים, פעלו כנגד החזית הבריטית, שהיתה מוחזקת ומאויישת בדלילות. ההתקפה נתמקדה כנגד האגפים הצפוני והדרומי של מוב-לעת קאמברה; האגף הצפוני הצליח להחזיק מעמד, ואילו הדרומי — בגזרת גוזאקורט, בה הוחלש הקו עקב הצורך להגן על אזור בורלון — התמוטט מייד. נדמה היה כי הגרמנים חוזרים על המתקפה הבריטית שנערכה עשרה ימים קודם לכן.

הטנקים הקרובים ביותר היו מרוכזים ליד ראש-הרכבת של פינט, שם הוכנו למשלוח חזרה אל מחסני-החזרה, וכלי-הרכב היו רובם ככולם מפורקים ובלתי כשירים לפעולה. אף-על-פי כן, תוך שלוש שעות נמצאו 36 טנקים בדרכם לגוזא-קורט, ובסיוע של דיביזיית משמר-המלך כבשה מחדש. למחרת בבוקר סייעה יחידה מקובצת של כוח זה לדיביזיית-הפר-שים לטהר את יער גוש, וליצב את הקו בנקודה זו. המהירות שבה הגיבו הטנקים כדי לשנות את המצב הקרבי — אף סיפקה הוכחה טובה יותר לערך הטנק בתגובה בשעת חירום. עד כאן קיצור סיפור המעשה. הבאנוהו בזה כדי לספק את הרקע ללקחים בני-הקיימא שניתן להפיק הימנו.

לקחים

מנהיגות

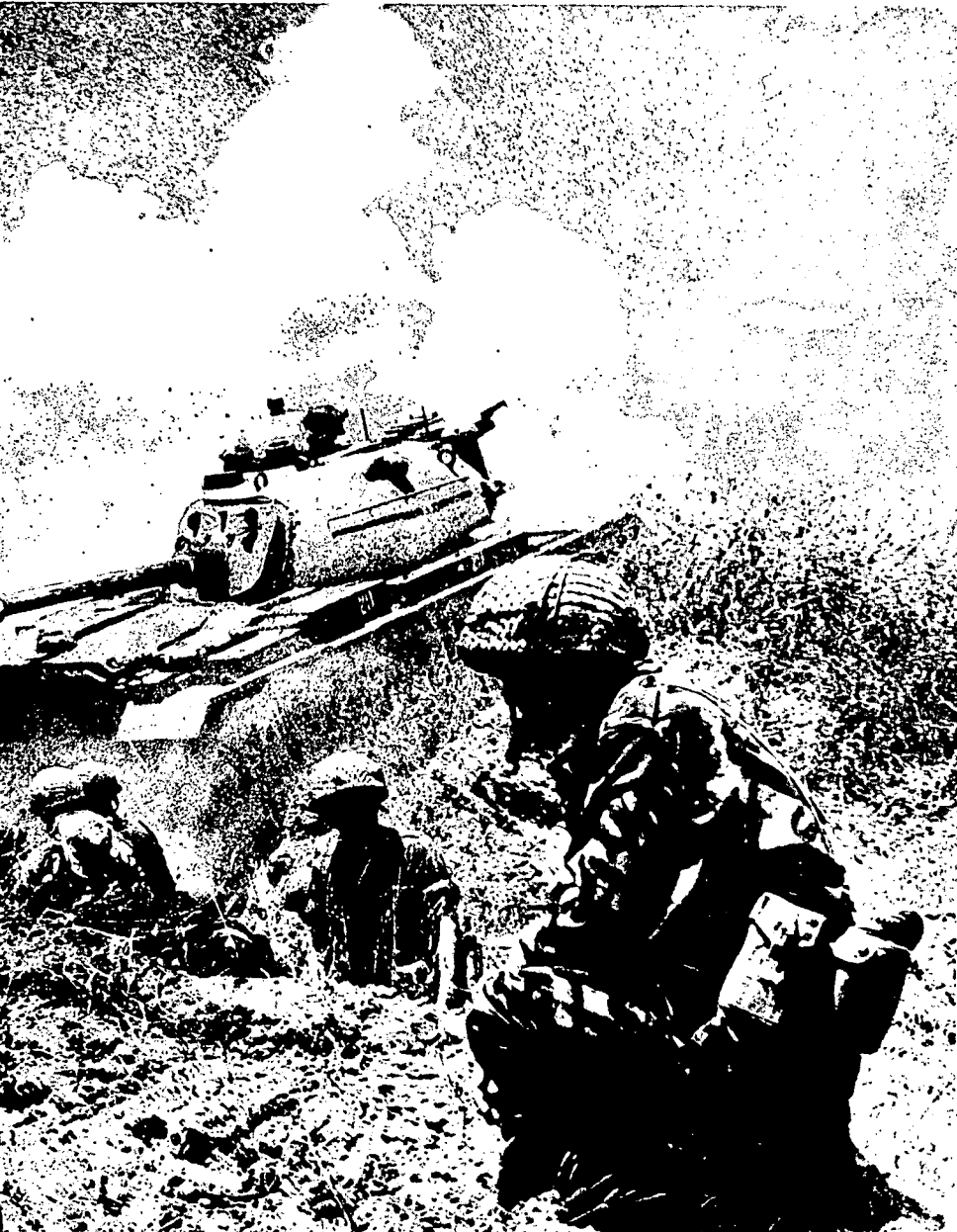
בימי קדם נהג המצביא העליון לפקד על צבאו בהימצאו במרכז החזית. אך ככל שגדלו הצבאות ונתרחבו ממדי שדה-הקרב, כן רחק מקום המפקד מאזור הלחימה הממשית. ערב מלחמת-העולם הראשונה תיאר הרמטכ"ל הגרמני דאו, פון שליפן, את המפקד בן-זמנו ("אלכסנדר המודרני", כפי שכי-נהו) כלהלן:

"המצביא נמצא הרחק בעורף בתוך בניין עם משרדים מרווחים, שבהם עומדים לרשותו טלגרף חוטי ואלחוטי ומכ-שירי טלפון ותקשורת, וממתינות לפקודותיו להקות של מכוניות ואופנועים, מצויידות לנסיעות מרוחקות ביותר. שם, בישוב בכיסא נוח מאחורי שולחן רחב-מידות, משקיף אלכסנדר המודרני על כל שדה-הקרב על-גבי מפה, משגר משם בטלפון מלים מלהיבות, ומקבל את דיווחיהם של מפקדי הארמיות והקורפוסים, של הכדורים הפורחים ושל ספינות-האוויר, המשקיפים לאורך כל הקו על תנועות האויב ומפקחים על עמדותיו".

אכן, כאשר נעשתה מלחמת-העולם מלחמה סטטית, הפך חיזוי זה של שליפן למציאות ונוהג משני עברי החזית. מפקדות, החל בדרגים הנמוכים, נמצאו מאחורי-הגייסות, ומפקדים החלו לסמוך על תשדורות — תחת אשר יראו כמו עיניהם את הנעשה בשדה-הקרב⁽¹⁾.

משום כך היה זה בבחינת יוצא-דופן, כאשר סיים בריגדיר יו אלס, מפקד קורפוס הטנקים, את פקודת-היום שלו לגייסות (המשך בעמ' 53)

7. גנרל סר לנסלוט קיגל, ראש מטהו של פילדמרשל הייג, ביקר בסוף 1917 בפעם הראשונה בקו החזית של גזרת פלנדריה. כאשר נזכר בתנאי הכוח האיומים שם, פרץ בבכח ואמר: "אלהים אדירים, האם באמת שלחנו אנשים להילחם בתנאים כאלה?"

שאלת השאלות של כל חניך בקורס קציני שריון היא: „האם אפעל אני — מ"מ ה" טנקים — כעצמאי בשדה-הקרב? האם יזד-מן לי לבצע פעולות כלשהן — כשאני לבדי עם מחלקתי בשטח? אם לאו, מדוע מלמ"דים אותי הפעלת מחלקה במשך שעות כה רבות?" אותן שאלות, ברמה אחת גבוהה יותר, נשאלות גם בקורס המ"פים. כאן נר-סף גם ממד התכנון. טוען החניך בקורס מ"פים: „מלמדים אותי שעות רבות את תהליך התכנון של פעולות בסוגי-הקרב ה" שונים. האמנם יהיה עלי, כמ"פ, לתכנן פעולות עצמאיות, או שהמג"ד, במסגרת ה" גדוד, יכתיב לי את שיטת הפעולה ותכנית ההתקפה?" לשאלות אלה גם תשובות שר-נות. התשובה הראשונה קלה ופשוטה, ו" קשורה בשיטת ההדרכה: הן בקורס קציני השריון והן בקורס המ"פים אנו מלמדים חניך את צורות-הקרב השונות ברמה שבה יהא עליו לפקד לאחר גמר הקורס שלו. בו בעת נאמר לו גם, כי בתפקידו יפעל כ" חלק ממסגרת גדולה יותר שאינה יכולה לבוא לידי ביטוי במסגרת התרגילים בקורס, מטעמים טכניים מובנים.

תשובה אחרת מורכבת קצת יותר, ולה פנים לכאן ולכאן. אנו אומרים כי ככלל אין לראות פעולה עצמאית בקרב, ביחידות שמ"תחת לגודל הגדוד, ומוסיפים: ואם כי הגדוד מסוגל, מעצם מבנהו לפעול באורח עצמאי, פועל גם הוא לרוב במסגרת העוצ"בה, כאחד הכוחות מבצעים את המשימה הכללית. הוכחות רבות לדרכי פעולה כאלה ראינו במלחמת ששת הימים.

עם זאת, גם לכלל האמור חריגים: ראינו פלוגות שפעלו באורח עצמאי, ואף ביצעו פעולות מוצלחות ביותר. פלוגתו של דני השמידה את ה"סטלינים" בקרבת רפיח, או פלוגתו של אנגל פעלה ככוח עצמאי למן היום הראשון של המלחמה, כשהיא מנר-תקת מיחידת-האם שלה. והיו עוד כמותן. נוכל להביא גם דוגמאות של כוחות קטנים מפלוגה, כגון, מחלקת טנקים או שתיים, שפעלו בסיוע לגדודי חי"ר בכיבוש יעדים ברמת הגולן, או בגזרת ירושלים.